

Z klinické praxe

ZPRÁVA O 88. KLINICKO-PSYCHOLOGICKÉM DNU, KONANÉM 9. PROSINCE 1996 NA TÉMA „KLINICKÁ PSYCHOLOGIE VE VĚKU POČÍTAČŮ“

Už se stalo tradicí, že na předvánoční klinicko-psychologický den zařazujeme témata, která mají širší společenský nebo kulturní obsah. Tématem poslední pracovní schůze psychologů v roce 1996 byly nové možnosti, ale také nové otázky a problémy, před kterými bude pravděpodobně stát psychologie v příštím století. Společné jim je užití nových *počítačových technologií*. Týká se to nejen shromažďování, ukládání a šíření informací, ale také mezilidské komunikace, „oddechových“ či abreaktivních aktivit a v neposlední řadě také rutinní práce psychologů na úseku diagnostiky, rehabilitace a terapie.

Při široce koncipovaném předmětu jednání bylo možné provést jen několik dílčích sond do problematiky. V první části programu vyslechl plně obsazený velký sál pražského Lékařského domu šest přednášek. Užití počítačů v neuropsychologické rehabilitaci doložil vlastní klinickou zkušeností Marek Preiss. Závažné psychologické aspekty experimentování s virtuální realitou naznačila studie brněnských psychologů Ivo Čermáka a Marka Navrátila. Nad důležitými psychologickými aspekty počítačových her se poučeně zamyslel Michal Rybka, který navíc v odpoledních hodinách předvedl užší skupině zájemců ukázkou náročnějších interaktivních her. Dílčí psychoanalytický pohled na počítačovou hru naznačil Miroslav Petržela. Možnost užití počítačů v personální diagnostice demonstroval Slavomil Hubálek na příkladu vlastní firmy. Seznámení s databázemi Americké psychologické asociace a praktickou instrukcí k jejich využití poskytl Tomáš Rodný.

Upravenou a zčásti rozšířenou přednášku M. Rybky připojujeme k této zprávě, stejně jako částečně upravené příspěvky M. Preisse a M. Petržely. I. Čermák a M. Navrátil zpracovali své sdělení do podoby článku, který byl uveřejněn v časopisu *Čs. psychologie* pod názvem „Vliv virtuální reality na psychiku jedince“ (41, 1997, 1, 55–65).

Druhou část programu tvořila panelová diskuse. Z odborníků svou profesí přímo spjatých s Internetem přijali pozvání šéfredaktor Softwarových novin Petr Koubský, redaktor Slova Jiří Franěk a redaktor počítačové strany Hospodářských novin Josef Vališka. Vzhledem k původně plánovanému hlavnímu tématu panelové diskuse „Budoucnost mezilidské komunikace“ jsem dále pozval ředitele Centra teoretických studií AV ČR doc. Ivana Havla, šéfredaktora Respektu Vladimíra Mlynáře a psychoterapeuta Jitku Vodňanskou.

Pro panelovou diskusi jsem připravil jakousi „nabídku otázek“, kterou zde ve zkrácené podobě uvádím. Domnívám se, že by mohla posloužit jako inspirace těm, kteří si uvědomují dosud netušené možnosti, ale také problémy a rizika, souvisící s rapidním rozvojem počítačových technologií. Obecně lze předpokládat, že *elektronická*

média časem ovlivní nejen mezilidskou komunikaci, ale v důsledcích i životní styl lidí a celé společnosti. Pro psychologii se tu otevírá – podle mého mínění – zcela nová a mimořádně významná oblast bádání. Elektronická pošta (*e-mail*), jako u nás dosud nejznámější součást Internetu, má nepochybné přednosti: rychlost, zatím minimální nákladnost, možnost týmové diskuse „na dálku“ (*talk-systems on line*) atd. Zároveň se však vynořují otázky: relativní anonymita komunikace, nízká autentičnost zprávy, možnost postupného omezení *face-to-face* kontaktů, čili ochuzení o metakomunikativní prvky aj. *Internet* obecně představuje revoluční posun v množství dostupných informací a ve snadnosti jejich opatřování: nesporný význam pro obchod, ekonomiku, vědu... Psychologicky důležitou charakteristikou je tu *interaktivita* – na rozdíl např. od televize člověk sám, aktivně vyhledává informace. To může mít zásadní význam pro budoucí školu: změny v roli učitele, jiná „psychologie“ kolektivu žáků, studentů. Dříve nebývalé rozšíření a dostupnost informací z různých kultur (etnik) může posílit kosmopolitismus, světoobčanství... Kromě zjevných pozitiv se však opět vynořují otázky: limity svobodného shromažďování a šíření informací (recepty na výbušniny nebo drogy, pornografie...); věrohodnost a ověřitelnost informací ap. Kromě právních otázek se v těchto souvislostech dostává do popředí eticko-psychologický problém odpovědnosti. Možno usuzovat i na rizika zdravotní (vysedávání u počítače: důsledky pro krevní oběh, zrak, páteř...), ve vzdálenější perspektivě i na důsledky pro celkový životní styl lidí (nebude se např. tolik jezdit do práce) a celé společnosti (snadnost referenda, možnost „globální manipulace“ lidí ap.). Specifickou problematiku s významnými aspekty psychologickými pak představuje *virtuální realita*. Otevírají se fantastické možnosti (multimediální encyklopedie), včetně nabídek pro tělesně postižené (např. možnost „chodit“ ve virtuální realitě). Opět se však vynořují otázky: nebezpečí „úniku do simulovaného světa“, nová forma „alienace“, riziko psychických poruch, riziko vzniku závislosti atd.

Heslovitý a pochopitelně neúplný výčet témat pro diskusi jsem uzavřel obecnou otázkou, skrývající v sobě naději: Je v lidské přirozenosti potřeba osobních (autentických) kontaktů člověka s člověkem a člověka s reálným světem tak silná, že zůstane významnou lidskou charakteristikou i ve věku počítačů?

Asi dvouhodinová diskuse prokázala aktuálnost i závažnost problematiky, hlavně však její rozsah. Trochu více se diskutovalo o obecných otázkách Internetu, málo času zbylo na původně plánované hlavní téma, tj. „budoucnost mezilidské komunikace“. Problematika si určitě zaslouží systematickou pozornost psychologů, nejen klinických.

J. Srnec

POČÍTAČOVÁ HRA JAKO CESTA DO NEVĚDOMÍ

MIROSLAV PETRŽELA

„Rozumíte psychiatrii?“ zeptal se Tracy.
„Psychiatrii ne,“ řekl dr. Pingitzer. „Lidem – maličko, maliličko. Každý den, každý rok víc a víc maliličko. Proč? Lidi jsou těžký. Lidi jsou lidi. Lidi jsou zábava, hra, fantazie a čárymáry. ... Lidi jsou bolest a nemoc, šílenství a ublížení, lidi zraňují lidi, zabíjejí lidi, zabíjejí sebe. Kde je zábava, kde hra, kde fantazie a čárymáry?“

(*William Saroyan: Tracyho tygr*)